

9-oji mokslinė – praktinė konferencija
„Lietuvos kaimo vietovių konkurencingumo stiprinimas: trumpųjų maisto tiekimo grandinių valdymas ir vietos rinkų plėtra“

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
 Bioekonomikos plėtros fakultetas

TRUMPŪJŲ MAISTO TIEKIMO GRANDINIŲ ORGANIZAVIMO YPATUMAI

doc. dr. GINTARĖ VAZNONIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas, Bioekonomikos plėtros fakultetas, Verslo ir kaimo vystymosi tyrimų institutas

Trumpųjų maisto tiekimo grandinių (toliau TMTG) ištirtumas ir patirtis jas organizuojant skirtingose Europos šalyse yra labai įvairus, o tai rodo TMTG analizavimo svarbą tiek moksle, tiek politikoje, tiek praktikoje. Svarbu atskirti, kas būdinga vietos ir, kas būdinga globalioms maisto grandinėms. TMTG analizės ir vertinimo priegos varijuoja nuo sampratos analizės ir teikimo formų iki galimo TMTG poveikio visuomenei, ekonomikai ir aplinkai, nuo gamintojų/ūkininkų vaidmens TMTG iki TMTG produktų paskirstymo ir logistikos išvystymo. Tačiau labai ribotas žinojimas net ir mokslinėje literatūroje išlieka apie TMTG organizavimą.

Tyrimo objektas – TMTG organizavimas.

Tyrimo tikslas – nustatyti TMTG organizavimo ypatumus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, dokumentų, loginė analizė ir sintezė, abstrahavimo metodas.

TMTG valdymas apima įvairias valdymo funkcijas, tarp kurių yra ir TMTG organizavimas, tačiau ši funkcija dažnai netgi sutapatinama su pačia valdymo samprata, arba organizavimas apima ir kitas funkcijas – kas trukdo konkrečiai apibrėžti, kas būdinga TMTG organizavimui (žr. pav.).

TMTG organizavimas - kas tai?

TMTG organizavimas yra viena iš vadybos funkcijų, jungianti ir vienijanti įvairius TMTG elementus į bendrą sistemą siekiant populiarinti vietos maistą.

TMTG organizavimas dažnai net sutapatinamas apskritai su valdymo sąvoka, nors yra tik viena iš vadybinių funkcijų, todėl organizavimo koncepcija dažnu atveju, remiantis užsienio patirtimi, vartojama plačiau.

Dėl įvairių pokyčių ir besikeičiančios ūkinės veiklos aplinkos TMTG organizavimas dažnai tampa iššūkiu ūkininkams norintiems įsitraukti į TMTG.

- Organizaciniai gebėjimai
- Santykių su vartotojais palaikymo formų įvairovė
- Reglamentai ir standartai, susiję su gamyba, perdirbimu ir pardavimu
- Rinkodaros pagrindai (pardavimo kanalų išmanymas ir pan.)
- Maisto produktų pasiūlos – paklausos poreikis
- Žemės ūkio ekonomikos žinios
- Maisto produktų kainų išmanymas
- ...

1 pav. TMTG organizavimo samprata

Schmid et al. (2014) tyrė Olandijos, Prancūzijos, Italijos TMTG organizavimo ypatumus ir pastebėjo, jog grandinės viduje arba grandinių tarpusavio **santykiai** yra dinamiški, daugialypiai ir būdingi tam tikrai vietai. Čia svarbūs yra socialiniai santykiai: tiesioginiai gamintojo (-ų) ir vartotojo (-ų), jų sąžiningumas, pasitikėjimas, kas skatina didesnę žmonių socialinę įtrauktį.

- Būdinga:**
- Vietovės specifika
 - Santykiai
 - Įtrauktis

Ispanijos atvejai rodo (Short food supply chains in Europe's South, 2018), jog TMTG svarbūs yra organizacijų bendradarbiavimo **susitarimai**, pvz. Ispanijoje svarbūs susitarimai tarp kooperatyvų ir viešbučių bei mokyklų (Valensijos bendruomenė, rytinė Ispanija).

- Būdinga:**
- Bendradarbiavimo formos
 - TMTG veikėjai

Pagal Martino ir Fritz (2010) Italijos, Vokietijos šalių atveju, TMTG ūkininkų rinkos yra kaip **organizacinė naujovė** svarbi nustatant naują maisto grandinių instituciją. Ūkininkų rinka gali būti laikoma **koordinavimo mechanizmu**, kuris būdingas maisto grandinėms dėl keičiamų prekių rūšių ir dažnai dėl istoriškai įsišaknijusių pasiūlos ir įpročių.

- Būdinga:**
- Organizacinė naujovė
 - Koordinavimas
 - Produktų įvairovė

Oostindie et al. (2016) analizuojant Italijos, Vokietijos atvejus pastebėjo, kad TMTG atveju tyrimuose tapo aišku, kad grandinės nėra statiškos, kad grandinėse sąveikauja daug suinteresuotųjų šalių, kurios turi savo veikimo strategijas. TMTG veikimas priklauso ir nuo savivaldos gebėjimų palaikyti ir teikti paramą.

- Būdinga:**
- TMTG veikėjai
 - Veikimo strategijos
 - Valdžios įtaka
 - Dinamiška aplinka

Jarzębowski ir Bezat (2018) remiasi Lenkijos pavyzdžiu ir nurodo su TMTG organizavimu susijusius aspektus, kad TMTG tai **organizacinė / institucinė sistema**, kuri apima:

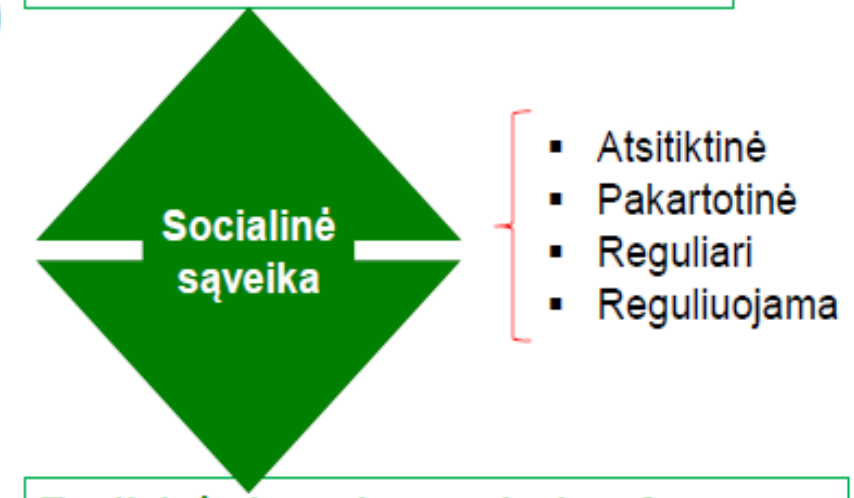
- mokymąsi ir įgalinimą (kryžminis dalyvių mokymasis; tinklų kūrimas tiekimo grandinėje ir regione);
- proceso naujovės (logistika ir platinimas; efektyvumo pasiekimas bendradarbiaujant).

- Būdinga:**
- Organizacinė sistema
 - Švietimas ir įtrauktis/įgalinimas
 - Naujovės/inovacijos

➤ Ar tai **tradiciniai** produktai (nes vartotojai jau įpratę tai vartoti)

Tradicinės pardavimo formos:

- Turgus,
- Mobilūs kioskeliai
- Pažintys ir kt.

➤ Ar tai **nauji** gaminiai (nes vartotojai to ieško / nori)

Tradicinės ir naujos pardavimo formos

- El. paštas
- Socialiniai tinklai
- Online/Vaizdo pokalbiai realiu laiku klientui (iššokstantys baneriai - pvz. mesengerio pavidalu
- Pardavimų platformos ir pan.

3 pav. Ką tikslinga žinoti ūkininkams apie maisto produktus organizuojant TMTG?

2 pav. TMTG organizavimui būdingi bruožai

TMTG organizavimas (valdymas) gali būti dvejopas:

- **vidinis:** sutartiniai susitarimai tarp ūkininkų, gamintojų, grandinės partnerių; pagrįstos sprendimų priėmimo struktūros;
- **išorinis:** vyriausybės politika ir reguliavimo sistemos; viešųjų pirkimų konkursai, socialiniai ir aplinkos kriterijai.

4 pav. Organizaciniai vidiniai ir išoriniai TMTG veikimai

IŠVADOS

- TMTG organizavimo samprata moksle nėra vienareikšmė, kas apsunkina konkrečių veiksmų / procesų suvokimą, kas apima tą organizavimą.
- Praktiniai TMTG organizavimo ypatumai priklauso nuo šalies teisinės bazės ir ekonominės situacijos, ūkyje vykdomos veiklos specifikos, santykių tarp ūkininkų ir vartotojų formavimo, produktų įvairovės, veikimo / bendradarbiavimo strategijų, ūkininkų žinių ir kompetencijų ir kt.